

درس نوزدهم : (تحولات ایران پس از تبعید امام خمینی)

۱- سیاست داخلی کشور را در فاصله سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ بنویسید .

۱- در این سالها **امیرعباس هویدا** نخست وزیر بود . دوران نخست وزیری او که ۱۳ سال طول کشید ، اوج استبداد و دیکتاتوری محمدرضا شاه در ایران است . نخست وزیر ، وزیران ، نمایندگان مجلس شورای ملی و مجلس سنا و حتی مقامات پایین تر از آن ، بر اساس میل و خواست شاه عزل و نصب و یا انتخاب می شدند . شاه در تمام امور و شئون کشور دخالت میکرد و دولت و دو مجلس مجری فرامین او بودند . محمدرضا شاه حتی حزبهایی فرمایشی و دولت ساخته را تعطیل و **نظام تک حزبی** برقرار کرد و همه مردم را مکلف ساخت که در حزب شاه یعنی **حزب رستاخیز** عضویت یابند .

۲- در سالهای مذکور شاه با تبلیغات وسیع ، **اصلاحات** موسوم به **انقلاب سفید** را به اجرا گذاشت . تمام رسانه ها و ابزار های تبلیغی رژیم مأموریت یافتند از برنامه های انقلاب سفید تعریف و تمجید کنند .

۲- در عرصه فرهنگی ، رژیم در فاصله سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ دست به چه اقداماتی زد ؟

۱- در عرصه فرهنگی ، رژیم برنامه های گسترده ای را به قصد تضعیف ارزش های دینی و ملی و ترویج فرهنگ غربی تدارک دید . شاه ، **جشن های تاجگذاری** و **جشن های ۲۵۰۰ ساله** را به این منظور با نوعی حس تفاخر برگزار کرد . این جشنها رویاهای بلند پروازانه شاه بود . او در مقایسه با بسیاری از شخصیت های مطرح جهان فاقد مقبولیت مردمی بود و برای کسب اعتبار کاذب ، در صدد برآمد حکومت و شخصیت خود را به کوروش پادشاه هخامنشی پیوند زند و از این طریق محبوبیت و مشروعیتی کسب کند او با این کار چندین هزار سال تمدن ایران باستان قبل هخامنشیان و نیز ۱۴۰۰ سال از تمدن اسلامی را نادیده گرفت

۲- **تغییر تقویم هجری شمسی به تقویم شاهنشاهی** نیز در همین راستا بود . نتیجه این اقدام ها تخریب و تضعیف مولفه های هویت ملی بود

۳- حکومت شاه در فاصله سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ چگونه سیاست فشار و سرکوب مخالفان را شدت بخشید ؟

حکومت شاه در فاصله سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش سیاست فشار بر منتقدان و سرکوب مخالفان را شدت بخشید . نیرو های **ساواک** ، **شهربانی** ، **ژاندارمری** برای مقابله با مردم بسیج شدند ، برای هماهنگی مطلوب در میان نیرو های سرکوبگر ، **کمیته مشترک ضد خرابکاری** شکل گرفت . **دستگیری** ، **حبس** ، **تبعید و ممنوع المنبر کردن** ، کمترین اقدام نیرو های امنیتی رژیم در برابر منتقدان و مخالفان بود .

۴- شدیدترین برخورد رژیم شاه با مخالفان در چه سالهایی صورت گرفت ؟

شدیدترین برخورد با مخالفان در فاصله سالهای ۱۳۵۰ تا ۱۳۵۵ ش صورت گرفت . در این سالها ساواک و حشيانه ترین شیوه های شکنجه را علیه مبارزان به کار برد ، جمع زیادی در زیر شکنجه شهید شدند و برخی دیگر تیرباران شدند . **زندانی و تبعید کردن روحانیان ، دانشمندان ، فرهنگیان ، استادان دانشگاه ، نویسندگان** ، پیامدهای منفی بسیاری برای رژیم داشت . بر اساس اعلام **سازمان عفو بین المللی** ، ایران در سالهای مذکور از نظر تعداد زندانیان سیاسی ، مقام سوم را در جهان داشت .

۵- سیاست خارجی حکومت پهلوی در فاصله سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ چگونه بود ؟

سیاست خارجی حکومت پهلوی در فاصله سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۵۶ ش همچون سالهای پیش از آن و حتی بیشتر از آن تحت تاثیر منافع و اغراض قدرتهای بزرگ جهان و به خصوص امریکا قرار داشت . در این سالها سلطه سیاسی ، نظامی ، اقتصادی امریکا بر ایران افزایش یافت . با انتخاب **ریچارد نیکسون** از حزب جمهوریخواه به ریاست جمهوری امریکا ، این کشور نقش ژاندارمی منطقه خلیج فارس را به شاه واگذار کرد . پشتیبانی امریکا بر غرور و استبداد محمدرضا شاه در داخل ایران افزود و او را سرمست قدرت کرد .

۶- روابط حکومت پهلوی با کشورهای غربی چگونه بود ؟

- ۱- **در این سالها سلطه سیاسی ، نظامی ، اقتصادی امریکا بر ایران افزایش یافت .** با انتخاب **ریچارد نیکسون** از حزب جمهوریخواه به ریاست جمهوری امریکا ، این کشور نقش ژاندارمی منطقه خلیج فارس را به شاه واگذار کرد . پشتیبانی امریکا بر غرور و استبداد محمدرضا شاه در داخل ایران افزود و او را سرمست قدرت کرد .
- ۲- **روابط حکومت پهلوی در این دوران با سایر کشورهای غربی از جمله انگلستان نیز گرم و دوستانه بود .**
- ۳- **شاه همچنین با شوروی که رقیب و دشمن امریکا بود مناسبات سیاسی نسبتاً دوستانه ای داشت و به رغم سلطه امریکا بر ایران ، روابط حکومت پهلوی با شوروی سرد و خصومت آمیز نبود .**

۷- قدرت حکومت محمد رضا شاه بر چه پایه هایی استوار بود ؟ (دیوان سالاری دولتی - دربار - ارتش)

۸- سهم ایران در خرید سلاحهای جنگی از امریکا در زمان محمدرضا شاه چه بود ؟

از سال ۱۹۷۴ م (۱۳۵۳ ش) به بعد شاه اولین مشتری سلاحهای جنگی امریکا در دنیا بود . سهم ایران در هزینه های نظامی نسبت به تولید ناخالص ملی به طور متوسطه برابر بیشتر از امریکا و یا اتحاد جماهیر شوروی و شش برابر بیشتر از کشورهای فرانسه و انگلستان بود . شاه به طور متوسط سالانه ، بیش از ۳۰ درصد از بودجه دولت را صرف هزینه های نظامی می کرد .

۹- نتیجه افزایش سرسام آور بودجه نظامی در زمان شاه چه بود ؟

افزایش خرید تسلیحات نظامی ایران از امریکا موجب وابستگی بیشتر ایران به امریکا و حضور گسترده مستشاران امریکایی در ایران شد ، به گونه ای که بیشترین تعداد مستشاران امریکایی در یک کشور خارجی ، در ایران حضور داشتند و این تعداد در اواخر حکومت پهلوی به ۹۰ هزار نفر رسید . افزایش سرسام آور بودجه نظامی آثار زیانباری بر اقتصاد ایران داشت . صنعت و به ویژه کشاورزی ایران به تدریج به سمت وابستگی پیش رفت . فرایند این وابستگی به سود امریکا بود ، زیرا درآمد حاصل از نفت ، صرف واردات کالاهایی می شد که پیش از اصلاحات امریکایی و انقلاب به اصطلاح سفید ، کشاورزان و صنعتگران ایرانی تولید می کردند ، بنابراین دلارهای نفتی بار دیگر به مبادا اولیه خود یعنی کشورهای غربی به ویژه امریکا بازمی گشت . همچنین شاه ، بخشی قابل توجه از درآمدهای نفتی را به خرید سهام و سرمایه گذاری در شرکتها و ورشکسته اروپایی و امریکایی و دادن وام به کشورهای وابسته به بلوک غرب اختصاص داد .

۱۰- امام خمینی در چه تاریخی از ترکیه تبعید و به کجا انتقال یافت ؟

امام خمینی در تاریخ ۱۳ مهرماه ۱۳۴۴ از ترکیه به نجف اشرف تبعید شد . در نجف استقبال کم نظیر و با شکوهی از امام خمینی به عمل آمد .

۱۱- گسترش فساد اقتصادی را در ارکان حکومت پهلوی توضیح دهید .

فساد و دخالت‌های بی‌رویه خاندان سلطنت در اقتصاد ایران، باعث ناهنجاری‌های مختلفی شد. اعضای خاندان پهلوی از طریق درآمد حاصل از فروش زمین‌های متصرفی در دوره رضاشاه و برداشت بیشتر از دو میلیارد دلار درآمدهای نفتی ثروت زیادی اندوختند. آنان همچنین از قمارخانه‌ها و سایر مکان‌های فساد، قاچاق مواد مخدر، دلالتی معامله‌های خارجی و مشارکت نامشروع در سهام صدها شرکت خصوصی و دولتی سود کلانی می‌بردند. در راس آنها محمدرضاشاه و برادران و خواهرانش قرار داشتند. همه ارکان حکومت اعم از نیروهای امنیتی و نظامی و اداری در خدمت افزایش این ثروت‌های بادآورده بودند. «منابع غربی دارای‌های خانواده سلطنتی در ایران و خارج از کشور را بین پنج تا بیست میلیارد دلار برآورد کرده‌اند».

۱۲- هدف از تبعید امام خمینی از ایران چه بود؟

شاه با تبعید امام خمینی می‌خواست رهبری نهضت را از ایران دور سازد تا شعله‌های بیداری را در ایران خاموش کند. به همین منظور ساواک برای جلوگیری از تلباط امام خمینی با ملت ایران تلاش‌های زیادی انجام داد، حتی از چاپ و توزیع رساله امام خمینی به شدت جلوگیری و دارنده آن را ۶ ماه تا ۲ سال به زندان محکوم می‌کرد. کوشش رژیم شاه برای دور کردن امام خمینی از ایران و فراموش شدن نام و راه ایشان، نتایج معکوسی به دنبال داشت، روزبه‌روز پیوند رهبری با مردم عمیق‌تر و بر عظمت و محبوبیت وی افزوده شد.

۱۳- اولین سخن امام خمینی هنگام تبعید به ترکیه چه بود؟ اولین سخن امام خمینی هنگام تبعید به ترکیه با افسر مامور در درون هواپیما این بود: **من برای دفاع از وطنم تبعید شدم.**

۱۴- تلاش‌های امام خمینی در دوره تبعید چه بود؟ امام خمینی در دوران تبعید با مواضع شجاعانه و نیز ساده‌زیستی مثال‌زدنی اش، محدودیت‌ها و تنگناها را تحمل کرد. او در اعماق دل مردم ایران و مبارزان مسلمان در کشور‌های اسلامی و آزادیخواهان جهان جای گرفت. از صفات و ویژگی‌هایی که در امام یکجا جمع شده بود، از وی شخصیت بی‌بدیل و متمایزی ساخته بود. **امام خمینی در دوران تبعید پیوسته مردم را به استقامت دعوت می‌کرد و به آنان امید می‌بخشید.** ایشان ضمن تحلیل‌های روشنگرانه درباره مسائل ایران و حوادث خاورمیانه به ویژه جنگ اعراب و اسرائیل، همواره خطر سلطه همه‌جانبه امریکا بر ایران و پیامدهای فرهنگی و سیاسی ناشی از آن (که عظمت و استقلال ایران را مخدوش می‌کرد) گوشزد می‌کرد.

۱۵- امام خمینی برای حفظ پایه‌های دین و استقلال ایران چه امری را ضروری می‌دانست؟ امام خمینی کوشید میان روحانیون و دانشگاهیان در مبارزه علیه شاه وحدت ایجاد کند. وی خطاب به روحانیون فرمود: «**شما دانشگاهیان را از خود دور نکنید، زیرا مقدرات ایران فردا به دست آنهاست**».

امام خمینی برای حفظ پایه‌های دین و استقلال ایران، پیوند و احترام متقابل میان طبقات روحانی و دانشگاهی را ضروری می‌دانست.

۱۶- نظریه حکومت اسلامی در چه کتابی و بر چه پایه‌هایی بیان شده است؟ امام خمینی ضمن تبیین نظریه حکومت اسلامی که پیش از این در کتاب **کشف الاسرار** به طرح آن پرداخته بودند، به ضرورت تشکیل حکومت اسلامی بر اساس ماهیت سیاسی و اجتماعی دین مبین اسلام اهتمام ورزیدند.

۱۷- تاثیر رهبری سیاسی امام خمینی در اندیشه سیاسی و فکری جامعه اسلامی چه بود؟ رهبری سیاسی امام خمینی به عنوان مرجع تقلید، اندیشه جدایی دین از سیاست را که سالیان طولانی توسط رژیم پهلوی تبلیغ و ترویج می‌شد، کمرنگ کرد و فصل‌نویسی در اندیشه سیاسی و فکری جامعه ایران گشود.

۱۸- **خواسته های جنبش دانشجویی را در دهه های ۴۰ و ۵۰ در ایران بنویسید ؟**

جنبش دانشجویی در دهه های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ خواهان آرمان هایی مانند : (عدالت اجتماعی ، استقلال ، آزادی ، پیشرفت کشور) را سرلوحه برنامه های خود قرار داد . این جنبش پس از ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ با روحانیت و دین پیوند استواری برقرار کرد .

۱۹- **انجمن های اسلامی دانشجویان در کجا تشکیل شد و فعالیت آنها در چه زمینه هایی بود ؟**

انجمن های اسلامی دانشجویان که پیش از این در دانشگاه تهران شکل گرفته بود ، در سایر دانشگاه های ایران توسعه یافت . این تشکل دانشجویی محور فعالیت های خود را بر (موضوعات فرهنگی و مقابله با افکار مارکسیستی و الحادی و مخالفت با ایده جدایی دین از سیاست) متمرکز ساخت .

۲۰- **گرایش محمدرضاشاه به فرهنگ غرب چه پیامدهایی داشت ؟**

گرایش محمدرضاشاه به فرهنگ غرب باعث تضعیف هویت ملی (ایرانی و اسلامی) و ایجاد پدیده (از خود بیگانگی فرهنگی) در جامعه شد .

۲۱- **تلاش اندیشمندان و روشنفکران دانشگاهها و حوزه های علمیه پس از خرداد ۴۲ در چه زمینه هایی بود ؟**

در این زمان ، اندیشمندان و روشنفکران دانشگاهها و حوزه های علمیه در برابر مسخ فرهنگ و ارزش های جامعه ایرانی برای احیای هویت دینی و بازگشت به خویشتن ، تلاش های فرهنگی گسترده ای کرده اند .

۲۲- **فعالان فرهنگی پس از ۱۵ خرداد ۴۲ را نام ببرید .**

می توان به نقش شخصیت هایی مانند (علامه طباطبایی ، شهید مطهری ، دکتر بهشتی ، آیت الله خامنه ای ، آیت الله طالقانی ، آیت الله هاشمی رفسنجانی ، آیت الله مکارم شیرازی ، دکتر باهنر ، مهندس بازرگان ، جلال آل احمد ، دکتر شریعتی ، دکتر مفتاح ، علامه جعفری ، علامه امینی ، صاحب الغدیر) اشاره کرد .

۲۳- **هدف فعالان فرهنگی (اندیشمندان و روشنفکران دانشگاهی و حوزوی) پس از خرداد ۴۲ چه بود ؟**

احیای هویت دینی و بازگشت به خویشتن بود .

۲۴- **مخالفان رژیم پهلوی چند گروه بودند؟ سه گروه بودند :**

۱- **گروه اول : (مسلمانان انقلابی)** که با اعتقاد به رهبری امام خمینی مبارزه می کردند و به مبارزه ، به

عنوان يك وظیفه اسلامی و تکلیف شرعی می نگریستند . از دیدگاه امام خمینی بهترین راه مبارزه با

شاه ، (افزایش آگاهی عمومی و بسیج همگانی مردم) برای مبارزه ای فراگیر بود .

۲- **گروه دوم : (چپ گرایان)** که تحت تأثیر اندیشه های مارکسیستی راه رهایی را در پیروی از نظریه

های مارکسیستی می دانستند از دیدگاه اغلب آنها راه رهایی جنگ مسلحانه بود و اصلی ترین روش

آنها تعلیم و تربیت چریک و به راه انداختن جنگ چریکی علیه حکومت پهلوی بود .

۳- **گروه سوم : (ملی گرایان)** بودند که اغلب آنها اعتقادی به تغییر رژیم پهلوی نداشتند و معتقد بودند

باید اصل سلطنت را پذیرفت ولی در جهت کاهش خود کامگی شاه تلاش کرد .

در اواسط دهه ۱۳۵۰ ش سه جریان به موازات یکدیگر فعالیت میکردند ، اما رشد و گسترش جریان اسلام

انقلابی سریع تر و ریشه دار تر بود .